

Belgisch-Nederlands Boekbandengenootschap

nieuwsbrief · nummer 11 · oktober 2022

Na drie boeiende bezoeken aan bijzondere binders en bibliotheken in het voorjaar, organiseert het Belgisch-Nederlands Boekbandengenootschap in het najaar nog één bezoek aan een bibliotheek, en niet de minste. We gaan bijzondere boekbanden in de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in Antwerpen bezichtigen. Wij hopen velen onder u op vrijdag 4 november daar te mogen verwelkomen.

En met veel zijn we tegenwoordig! Deze zomer is ons ledenbestand de kaap van 100 leden gepasseerd. Op naar de 200!

Deze zomer hebben we ook de nieuwsbrief eens onder de loupe genomen. Na tien nieuwsbrieven hebben we besloten om enkele kleine vernieuwingen door te voeren in het bekende format. De rubriek 'Uit het rek' over een bijzondere boekband die een van de bestuursleden is tegengekomen, is verdwenen. Daarvoor in de plaats zijn twee nieuwe rubrieken gekomen: (1) 'Boekbindopleidingen', waarin de opleidingen in België en Nederland worden voorgesteld, en (2) 'Kwesties', waarin vragen van onze leden worden besproken.

Heeft u zelf een voorstel of een bijdrage voor de nieuwsbrief? Stuur ons een berichtje via info@boekbandengenootschap.nl.

Het bestuur

P.S. Een nieuwsbrief genist? Ze staan allemaal op onze [website](#).

100 leden!

De voorbije jaren is het aantal leden van het Belgisch-Nederlands Boekbandengenootschap langzaam maar gestaag opgelopen. Dit resulteerde in het bereiken van een mijlpaal in augustus: het honderdste lid meldde zich aan! Voor een vereniging als het BNB zijn de leden heel belangrijk. Onze leden zijn immers geen passieve deelnemers, maar als team werken wij samen aan de stimulering van de studie van de boekband en dragen wij onze liefde voor de materialiteit van het boek uit.

Ons honderdste lid is **Ineke Vergeer**, boekbinder. Een kleine attentie is onderweg naar Ineke!

Sinds april hebben zich naast Ineke nog drie andere nieuwe leden aangemeld: **Els Rollié** (boekbinder), **Tjamke Snijders** (conservator KULeuven) en **Steven Schoevaart** (verzamelaar, boekbinder).

Bezoek: Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience

Op vrijdagmiddag 4 november bezoekt het BNB de Antwerpse Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, de voormalige Stadsbibliotheek en de officiële 'nationale bibliotheek' van Vlaanderen. In de rijke bibliotheek bevinden zich talrijke bijzondere boekbanden. Conservator **Steven Van Impe** zal ons inwijden in de geschiedenis van de bibliotheek en een groot aantal boekbanden tonen.

Binnenkort vindt u het volledige programma in de uitnodiging die onder de leden van het BNB wordt verspreid.

De functie conservator Boekbanden van de Koninklijke Bibliotheek verdwijnt, deel 3

Bericht van de voorzitter

De tijden veranderen. Ons aanspreekpunt voor de belangrijke boekbandencollecties van de Koninklijke Bibliotheek is feestelijk met pensioen gegaan. Vragen aangaande boekbanden kunnen we nu niet meer direct aan **Rens Top** stellen. Deze vragen worden voortaan over de collega's verspreid, die zeker bereid zijn om te helpen, maar lang niet zo thuis zijn in de collecties. Rens wordt dus nog regelmatig door hen gebeld.



Er is nog niets vernomen over aanvullingen in de digitale catalogus, waardoor het zoeken op materiaalgebruik in sommige gevallen beter en in andere gevallen mogelijk zou worden. Door deze zeer gewenste actie zullen delen van de collectie voor het eerst digitaal toegankelijk worden. In mei van dit jaar maakte de KB op haar website bekend hoe het nieuwe boekenmagazijn er uit gaat zien: <https://www.kb.nl/actueel/nieuws/nieuw-boekenmagazijn>. Het is droevig als dit het nieuwe beeld van een bibliotheek zou worden. En het betekent concreet dat de digitale catalogus de enige, en dus onvolledige toegang tot de collectie zal worden.

Ons nieuwe aanspreekpunt is **Maarten Heerlien** (Maarten.Heerlien@KB.nl), coördinator Kennis van de KB. Zoals al eerder aangekondigd, is het plan om gezamenlijk een Materialiteitendag in de KB te organiseren waarbij delen uit de papier- en boekbandencollecties van de KB fysiek op tafel komen en door het publiek bekeken kunnen worden. Vanuit de KB zal BNB-lid **Ilse Korthagen** zitting nemen in de werkgroep ter voorbereiding van het programma. In deze werkgroep hebben verder **Herre de Vries** van de Nederlandse Boekhistorische Vereniging, **Henk Porck** van de Stichting Papiergeschiedenis Nederland en **Karin Cox** van de Stichting Handboekbinders ook plaats genomen. Vertegenwoordigers van de andere verenigingen zijn welkom.

Voor opmerkingen en vragen: info@boekbandengenootschap.nl

Werkgroepen terminologie

Het is zo ver! De Werkgroep Industriële Boekbanden (WIB) en de Werkgroep Aanvullingen Kneep en Binding (WAK) gaan dit najaar aan de slag. Het startschot valt op vrijdag 28 oktober.

Dan komen de leden van beide werkgroepen samen in Tilburg voor de aftrap van beide projecten. Via de nieuwsbrief zullen wij u regelmatig op de hoogte brengen van de voortgang.

Verslag: Sacred books / Secret libraries



Op zaterdag 11 juni 2022 waren we met het Belgisch-Nederlands Boekbandengenootschap te gast in twee bewoonde kloosters in de historische binnenstad van Brugge. Beide monastieke sites ontvingen ons in het teken van het bevlevingsproject *Sacred Books / Secret Libraries*. Dit project ontsluit religieuze plekken en nodigt uit om er de stilte en de spiritualiteit te ervaren. Boeken nemen tijdens deze bezoeken uiteraard een centrale plaats in.

Op onze [website](#) vindt u een fotoverslag van deze boeiende en zonnige dag.

Wat boeken achter hun rug verbergen



In een exemplaar van een eerste druk van *Het Achterhuis* (het dagboek van Anne Frank) uit 1947 is een bijzonder fragment van een Duitse tekst gevonden. In de rug zit een hergebruikt stuk papier waarop de titel *Die Vergeltung* (de vergelding) is te lezen, een boek uit 1941 (of de herdruk uit 1944).

Lees het volledige

artikel over deze onverwachte vondst in de [Jewish Independent](#).

Agenda

Activiteiten van het Boekbandengenootschap

4 november 2022 · Bezoek aan de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience · Antwerpen · [Daniël Ermens](#)

15 april 2023 · Algemene Ledenvergadering · Universiteitsbibliotheek · Gent

Mei of juni 2023 · Boekband Waarde Laboratorium · [Natalsha Herman](#)

12-14 oktober 2023 · 26. Jahrestagung der AEB · Universiteitsbibliotheek Tilburg · Tilburg · [Emy Thorissen](#)

Symposia, studiedagen en lezingen

13-15 oktober 2022 · *25. Jahrestagung der AEB* · Württembergische Landesbibliothek · Stuttgart

Tentoonstellingen in België en Nederland (en de VS)

* **Vanaf 18 augustus 2022** · *Huis van levende boeken*: De Bibliotheca Philosophica Hermetica · The Embassy of the Free Mind · Amsterdam

*** **28 september tot 23 december 2022** · *Building the Book from the Ancient World to the Present Day*: Five Decades of Rare Book School & the Book Arts Press · The Grolier Club · New York

Beurzen

22 en 23 oktober 2022 · [Drukkunstbeurs](#) · Prodentfabriek · Amersfoort

5 en 6 november 2022 · [Boekambachtbeurs](#) · Pieterskerk · Leiden

(naam) = betrokken lid BNB

*** = boekbandenaanrader

Opleiding Boekkunst (Antwerpen)

Het atelier **Boekkunst** aan de **Academie Berchem - Beeldende Kunsten** in Antwerpen gaat terug op de 'werkplaatsen' boekbinden en bandversiering van de in 1926 opgerichte Vrije Akademie, School voor Decoratieve Kunst in Antwerpen. De eerste docenten voor deze werkplaatsen waren **Jos Hendrickx** en **Berthe van Regemorter**. De opleiding, die nu bijna honderd jaar bestaat, verbindt het ambachtelijke met het kunstzinnige. Naast het aanleren van alle technieken wordt er veel waarde gehecht aan het maken van een passend ontwerp voor de boekband. Na een basisopleiding van vijf jaar is het mogelijk nog twee specialisatiejaren te volgen, waarin de student een eigen onderzoek uitvoert over een bepaalde bindwijze, techniek of bandbekleding. Sinds 2000 is **Katja Clement** docent boekkunst aan deze opleiding.



Meer informatie en veel foto's vindt u op onze [website](#).

Abbeelding: Gustav Klimt - ontwerp van **Dirk Schrijvers**.

In het rek

Anthony Gerald Cains - Tony, for most - was a monumental figure in the field of book conservation. A born craftsman with an innate talent for bookbinding and tool making. From a very young age, he dedicated himself to the binding and the care of books, learning from masters of the trade (and forefathers of the new discipline of book conservation) such as Sandy (Sandy) Morris Cockerell and Roger Powell, who gave him direction and taught him a novel approach to the work imbued with 'interest and respect for the material and a profound sense of responsibility', with particular attention to materials' durability, permanence and the reversibility of treatments. Teachings he put into practice in his direction of the book conservation emergency laboratory set up after the 1966 Flood in Florence and the Conservation studio at Trinity College Dublin. This volume, dedicated to the memory of Tony Cains, collects memorials, transcripts of Tony's lectures, and novel contributions to the field that he helped develop. Following the volume for Christopher Clarkson (JPC vol. 19), these publications want to commemorate the founders of book conservation and bring forward the next generation of conservators.

The Journal of Paper Conservation Volume 22 (2021), Issues 1-4.



Elk boek heeft een binder



Database van boekbinders in Europa, ca. 1400-1950

Onder het motto 'Elk boek heeft een binder' werkt **Jurjen Munk** aan een biografische open-access database over boekbinders actief in Europa tussen 1400-1950. Hierbij vraagt hij ondersteuning van de leden van het Boekbandengenootschap.

Het **doel** van het project is het opstellen van een **algemeen overzicht** van bekende en minder bekende bibliotheek binders toevoegen. De enige vereiste is een bronverwijzing. Het overzicht is vrij beschikbaar en biedt zo een startpunt voor verder historisch onderzoek naar boekbinders.

Als u uw eigen boekbindersarchief wilt toevoegen of andere suggesties heeft, kunt u contact opnemen met Jurjen Munk via j.munk@restauratie-na.nl.

Om het project verder onder de aandacht te brengen, organiseren we bij voldoende animo een interactieve workshop ('hackathon').

Website: updates

- Ook deze keer hebben wij onze [pagina met digitale boekbandenpublicaties](#) weer aangevuld. Op deze pagina vindt u links naar uitgaven en [podcasts](#) over boekbanden op het internet en pdf's van gedigitaliseerde oude werken. We streven niet naar een breed palet aan publicaties over boekbandenonderzoek bieden. Misschien heeft u ook nog een tip? Laat het ons weten via info@boekbandengenootschap.nl.

- Op onze [humorpagina](#) hebben we weer een aantal nieuwe grappige en kunstzinnige boekenplaatjes toegevoegd, bijvoorbeeld de eetbaar bibliotheek hiernaast. Voor meer boeken- en bibliothekenhumor raden wij Tom Gaulds *Revenge of the Librarians* aan, dat deze maand is verschenen. Tom Gaulds cartoons worden gepubliceerd in *The Guardian*.



Van Brugge tot Tallinn

De Finse boekbandhistorica **Liia Rebane** deed onderzoek naar boekbanden in Tallinn tijdens de renaissance (1480-1600). Op dit onderwerp promoveerde ze in 2018 aan de Universiteit van Helsinki. Tallinn, de hoofdstad van Estland, ligt aan de Oostzee (Finse Golf); voor de Estse onafhankelijkheid heette de stad Reval. Het corpus van ca. 60 boekbanden dat werd samengesteld, is afkomstig uit het Stadsarchief van Tallinn en bestaat uit gedecoreerde lederen banden die als renaissancebanden kunnen worden beschouwd. Dat verklaart de sterke aanwezigheid van registerbanden en het ontbreken van perkamenten banden. Rebane besteedt aandacht aan technieken, decoratie (iconografie) en historische context. Een flink hoofdstuk is gewijd aan de beïnvloeding tussen Tallinn en handelssteden uit de toenmalige Nederlanden, met namen Brugge en Antwerpen. Deze handelscontacten verliepen in het kader van de Duitse Hanze. Voor dit hoofdstuk, *Die niederländische Einbandgruppe* (p. 56-131) kon Rebane rekenen op de expertise van onder meer **Elly Cockx-Indestege**. Binnen *die niederländische Einbandgruppe* gaat het niet om banden die vanuit de Nederlanden werden geïmporteerd als om onrechtstreekse beïnvloeding, waarbij technieken en decoratie van Nederlandse banden door lokale boekbinders werden nagevolgd. Deze analyse daalt af tot op het niveau van individuele binders. Zo gaat de auteur in afzonderlijke hoofdstukjes in op het werk van **Pauwels van Vaerdebeke** en van **Claus van Dormale**, zestiende-eeuwse binders uit respectievelijk Brugge en Antwerpen. Wat van Dormale betreft, wordt lang toegestaan bij zijn paneelstempels met het Karel V-medailon.



Liia Rebane, *LVCREC - VENUS - IVDITT: Tallinner Bucheinbände zu Beginn der frühen Neuzeit. Buchbinder, Einwirkungen und Verzierungen.* - Helsinki: proefschrift Universiteit van Helsinki, 2018. - 390 p.: ill., met register. [Online beschikbaar](#) (zie ook de link in de rubriek Digitale bibliotheek).

Abbeelding: Registerband met afbeelding van H. Jacobus de Meerdere, Rekeningboek van de wetsheren van Reval, 1521-1570. Tallinn, Stadsarchief. Foto: Ervin Sestverk.

Even voorstellen



Mijn naam is **Leanne Eras-de Wit**. Het is bijna niet te geloven, maar toen ik jong was, vond ik boeken en lezen vreselijk. Pas in mijn latere tienerjaren begon ik boeken te verslinden. Tijdens mijn bachelor Geschiedenis aan de Universiteit Utrecht groeide mijn interesse voor de middeleeuwen en zo ook middeleeuwse boeken. De gedetailleerde illuminaties, bladgoud en leren en perkamenten banden fascineerden me. Na het behalen van mijn bachelor had ik geen idee wat ik wilde doen. Ik miste de creativiteit en met mijn handen werken. Na lang rondkijken vond ik opeens de opleiding Conservering en Restauratie van boek en papier en het lichtje ging branden, dit was wat ik wilde doen!

Omdat de opleiding met deze specifieke richting maar om het jaar gegeven wordt aan de Universiteit van Amsterdam, heeft het na het vinden van de opleiding nog twee jaar geduurd voordat ik de toelatingstesten kon doen. In één van deze tussenjaren ben ik, om beter voorbereid te zijn voor de opleiding, begonnen met een cursus boekbinden. Dit opende mijn ogen voor hoe boekbanden in elkaar zitten en zo beseft ik dat het nog niet zo makkelijk is om een boek te maken. De workshop die ik volgde in Leiden, bij Wilma van Driel, hielp mij de werking van boekbanden beter te begrijpen en nog steeds vind ik het erg leuk om in mijn vrije tijd een boekje te maken en verschillende bindtechnieken uit te proberen.

In 2016 ben ik toegelaten tot de opleiding tot restaurator van boek en papier en na wat vertraging rond ik deze eind september 2022 af. Naast het restaureren van papier en boeken heb ik ook meer geleerd over de geschiedenis van boekbanden en is mijn interesse in oude boekbanden gegroeid. Ik vind het fascinerend om te zien hoe banden vervaardigd zijn. Ik krijg vaak de vraag of ik niet bij elk nieuw boek waar ik aan werk de inhoud wil lezen. Dit heb ik juist niet. Ik vind het vakmanschap en techniek van binden veel interessanter dan de tekst. Hier leer ik dan ook graag meer over en met de hulp van het Belgisch-Nederlands Boekbandengenootschap krijg ik de kans om op vele plekken, bijzondere banden te bekijken en meer te leren.

Even voorstellen

Mijn naam is **Jan Pauwels**. Een fervent lezer en boekenliefhebber ben ik van jongs af altijd geweest. Maar tijdens mijn studie taal- en letterkunde aan de KU Leuven kwam daar nog een dimensie bij: ik schreef een afstudeerscriptie over 19de-eeuwse boekverzamelaars. In hun briefwisseling gingen zij eindeloos door over telkens andere exemplaren van dezelfde titel: een andere druk, een betere staat, een speciale band, een prestigieuzere herkomst. Meteen heb ik begrepen welke dynamieken de antiquarische markt drijven. Nadien deed ik onderzoek aan de Universiteit Antwerpen en promoveerde er in 2003 op een proefschrift over de Gezelle-edities van L.J. Veen, paradoxaal genoeg een Nederlandse die postuum het succes van West-Vlaamse dichter bewerkstelligde. Dat deed hij onder andere door 20ste-eeuwse kunstenaars fraaie banden voor het werk van de 19de-eeuwse dichter te laten ontwerpen. Beroepshalve belandde ik vervolgens in de Koninklijke Bibliotheek in Brussel, waar ik na opdrachten in acquisitie en publieke dienstverlening en enkele externe detacheringen nog steeds werk. Momenteel beheer ik er de collecties handschriften en oude drukken (inclusief de hedendaagse bibliofilie). Boeken van het jaar 694 tot het jaar 2022, zeg maar. In het bestuur van het Boekbandengenootschap zal ik mij de komende tijd toelleggen op de Werkgroep Industriële Boekbanden.

Kwesties

Het Boekbandengenootschap is voor veel leden een platform waar ze informatie over boekbanden kunnen vinden en kunnen delen. Regelmatig krijgen wij vragen van de leden over bepaalde 'kwesties', zoals literatuur over een bepaald onderwerp, informatie over een bepaalde binding of contactadvertenties voor boekbandonderzoekers. Daarom heeft de nieuwsbrief vanaf nu een nieuwe rubriek: **Kwesties**.

Wie een vraag heeft, kan deze in de nieuwsbrief laten opnemen. Reacties op deze vraag worden dan in de volgende nieuwsbrief met alle leden gedeeld.

Om de reeks te openen, stelt het bestuur zelf twee kwesties voor:

- Welke tips hebben de leden om tijdens deze energie- en klimaatcrisis **duurzaam** met boekbanden om te gaan? Hoe kan je duurzaam een boek binden? Zijn er energiebespaartips voor binders en restauratoren? Zijn er duurzame en diervrije alternatieve bekledingsmaterialen voor boekbanden? Wat is de duurzaamste manier op een boek te publiceren? Welke temperatuur houdt je aan in je atelier of bibliotheek?

- Het aantal gedigitaliseerde boekbanden dat online te vinden is, neemt elke dag toe. Helaas zijn dat vrijwel altijd platte scans, die het gedetailleerde reliëf van een band meestal niet duidelijk weergeven. Zouden het onderzoek en het publiek gebaat zijn bij gratis toegankelijke **3D-scans** van boeken op internet? Uiteraard is het leuk om eens een boek rond te kunnen draaien op een computerscherm, maar heeft het ook een wetenschappelijke meerwaarde (die de hogere scankosten rechtvaardigd)? Welke onderzoeksvragen zouden met deze scans aangepakt kunnen worden?

Stuur uw antwoorden of uw eigen kwesties naar: info@boekbandengenootschap.nl.

Contact

Voor het aanmelden van tentoonstellingen en congressen voor deze nieuwsbrief kunt u contact met ons communicatieteam (Daniël Ermens, Emy Thorissen en Ludo Vandamme) opnemen via:

info@boekbandengenootschap.nl.

Voor vragen aan het bestuur of om lid te worden van het Belgisch-Nederlands Boekbandengenootschap, kunt u terecht bij Astrid Beckers via: secretaris@boekbandengenootschap.nl.

Bij vragen over financiële zaken en het lidgeld helpt Jan Bosch u graag verder via:

penningmeester@boekbandengenootschap.nl.



Website



Weblog



Facebook



Twitter



Instagram

Deze e-mail is verstuurd aan {{email}}. • Als u geen nieuwsbrief meer wilt ontvangen, kunt u zich [hier afmelden](#). • U kunt ook uw [gegevens inzien en wijzigen](#). • Voor een goede ontvangst voegt u info@boekbandengenootschap.nl toe aan uw adresboek.

